

INNHold

Forord	11
Innledning	13
Kapittel 1	
Utviklingen av naturbarnehager i Norge	17
Kort om barnehagens historie	17
Etterkrigstida	18
Etter år 2000	19
Utviklingen av antall barnehageplasser	19
Friluftsliv og samfunnsutvikling	20
Naturen til nytte	20
Økt fritid og velstand	21
Moderne friluftsliv og offentlige dokumenter	22
Utviklingen av naturbarnehager i Norge – fokus på lek og læring ute	23
Tomm Murstads hytter langs Holmenkollbanen i Oslo	23
Vektlegging av utelek	27
Det starter på 1970-tallet	28
En nybygd barnehage med naturtomt	30
Økt fokus på barn og friluftsliv	32
Den nye rammeplanen for barnehagen 1996	33
Det store frislippet – en kraftig økning i antall naturbarnehager	35
Behov for å rydde opp?	37
Antallet naturbarnehager stiger	38
Hva skyldes denne store økningen?	39
Er veksten over?	42
Oppsummering	42
Har du tenkt over	43

Kapittel 2

Barnehageloven og rammeplanen gir grunnlaget	44
Barnehageloven	44
Rammeplanen	45
Del 2 av rammeplanen – barnehagens innhold	47
Ny barnehagelærerutdanning	51
Kunnskapsområdet natur, helse og bevegelse	52
Oppsummering	54
Har du tenkt over	55

Kapittel 3

Utelek året rundt i kjente omgivelser. Hva kjennetegner ulike naturbarnehager?	56
Hvorfor kaller barnehagen seg naturbarnehage?	58
Offentlig eller privat eier/driver?	58
Hvor lenge har barnehagen/avdelingen vært naturbarnehage?	59
Store eller små naturbarnehager?	59
Småbarnsplasser og storbarnsplasser	59
Småbarn ute om vinteren	60
Hvor mye tid bruker barnehagene ute per dag?	61
Når de er så mye ute, hva gjør barnehagene da?	62
Hvilke krav stilles til et godt referanseområde?	63
Styrernes fokus på ulike mål i barnehagen	65
Eksempler fra forskjellige naturbarnehager	67
Berggylta – en flytende barnehage	67
Bussbarnehagen Vestavinden	70
Nilsbyen friluftsbarnhage – Trondheims første friluftsbarnhage	73
Kvisthula – en friluftsavdeling i grillhytte	76
På tur med Turtil – en minibuss på omgang!	78
Oppsummering	80
Har du tenkt over	81

Kapittel 4

Ute hele dagen – om organisering, usynlige grenser,

venteplasser etc.	82
Før en drar fra barnehagen	82
Bekledning og sko for barn	83
Klær og utstyr for de voksne	84
Barnas sekk	84
Voksensekken, vogn eller pulk.	84
Valg av turmål/lekeplass	85
Rutiner ved påkledning	86
Usynlige grenser rundt barnehagen	86
På vei til lekeplassen – venteplasser	87
På lekeplassen/turmålet	89
Hvordan holde oversikten ute i naturen?	89
Hvordan ta i bruk nye lekeplasser eller turmål?	90
Turmål og lekeplasser som ofte har besøk av andre.	91
Dekking av primærbehov.	91
Sikkerhet og beredskap	93
Daglige og spesielle rutiner	93
Gjennomgang av rutiner og øving.	94
Tid til møter og planlegging.	94
Fast møtedag	95
Møter på kveldstid	95
Planleggingsdager.	95
Oppsummering	95
Har du tenkt over	96

Kapittel 5

Naturbarnehager i utlandet	97
Naturbarnehager i Sverige	98
Friluftsfremjandet	100
«I Ur och Skur»	100
Rönbackens förskola (http://www.ronbackensforskola.sundsvall.se/)	106
Dagsrytmen i Rönbackens förskola i Sundsvall	108
En sammenligning av svenske og norske naturbarnehager.	108

Om danske naturbarnehager	110
Historien	110
Hvordan gjør de det i Danmark?	112
Flere ulike modeller i Danmark	113
Skovtrodden skovbørnehave i Århus (http://www.krageper.dk/forside)	114
Dagsrytmen i Skovtrodden skovbørnehave i Århus	116
En sammenligning av danske og norske naturbarnehager	116
Tyske «Waldkindergarten»	117
Hva kjennetegner de tyske skogbarnehagene?	118
Hva gjør de når de er ute i skogen?	119
Erdfloeh Waldkindergarten d.e. (http://www.erdfloeh.de/)	120
Dagsrytmen i Erdfloeh Waldkindergarten	121
En sammenligning av tyske og norske naturbarnehager	125
Oppsummering	125
Har du tenkt over	126

Kapittel 6

Personalet i naturbarnehager	127
Ulike kjennetegn ved personalet i naturbarnehager	128
Kurs og utdanning i friluftsliv	128
Fritidsinteresser	129
Hvorfor har de valgt å arbeide i akkurat den barnehagen?	129
Motivasjon og trivsel	130
Ansatte i naturbarnehager trives best ute	131
Menn i barnehagen	132
Hva kjennetegner menn som jobber i naturbarnehager?	132
Hvorfor arbeider mennene i denne typen barnehager?	133
Høy trivsel	133
Andre forklaringer på hvorfor det er så mange menn i naturbarnehager	134
Rekruttering av flere menn til barnehagen!	135
Er det viktig med flere menn i barnehagen?	135
Rekruttering av flere menn til barnehagen gjennom naturbarnehager!	136

Hvilke tiltak mener du er viktig for å rekruttere mannlige ansatte i barnehagen?	136
Oppsummering	136
Har du tenkt over	137

Kapittel 7

Hva er effekten av naturbarnehager?	138
Generelt om forskning på barn og natur/uteaktivitet	138
Forskning på naturbarnehager	140
Naturbarnehagers betydning for barns motoriske utvikling.	142
Barnehagebarns fysiske aktivitet, kroppsmasseindeks og sykdomsfravær	143
Naturen som arena for barns lek	145
Konsentrasjon, oppmerksomhet og kreativitet	145
Andre studier	146
Hva sier barnehagelærere i naturbarnehager?	147
Friere hverdag	147
Nærhet til naturen og tid til fordypning	148
Barna blir bevisste, selvstendige og respekterer usynlige grenser	149
Barna utvikler god motorikk	150
Barna engasjerer seg selv og leker på egen hånd	150
Avslutning	150
Oppsummering	151
Har du tenkt over	151

Kapittel 8

Gjest i naturen	152
Hvordan opplever barn natur?	153
Opplevelsesfasen	154
Undersøkelsesfasen	154
Refleksjonsfasen	154
Miljøtrappa – å bli et miljøbevisst menneske	156
Kunnskap om og kjærlighet til naturen	157
Forståelse for planter og dyr	157
Bærekraftig utvikling	160
Kjærlighet til naturen	160

Hva innebærer det å ha kjærlighet til naturen og det som lever der?	160
Hvordan kan voksne hjelpe barn til å opparbeide en slik kjærlighet eller respekt?	161
Det finnes mye å undre seg over i naturen	163
Naturopplevelsen – en verdi i seg selv	167
Eksperimenter i og med natur	167
De store og vanskelige spørsmålene	169
Hvordan formidles natur i danske naturbarnehager?	170
Allemannsretten	173
Sporløs ferdsel	174
Eksempler på hva vi kan gjøre i barnehagen	175
Oppsummering	178
Har du tenkt over	179
Kapittel 9	
Den gode naturbarnehagen!	180
Beskrivelse av barnehagen	180
Organisering og rutiner, etc.	181
Året rundt	183
Sensommer og høst	183
Vinter	188
Vår	190
Sommer	192
Oppsummering	198
Har du tenkt over	198
Litteraturliste	199
Register	206

FORORD

Dette er en bok om en type barnehage som jeg ikke kjente til da jeg startet mitt arbeid ved Dronning Mauds Minne Høgskole i 2001. Frem til da hadde ikke barnehagen vært spesielt interessant for meg siden jeg underviste i idrettsfag, enten på videregående eller høgskole. Det skiftet fort da jeg selv ble far for første gang i år 2000 og begynte å tenke på hva slags barndom dagens barn har. Jeg så fort at den barndommen jeg hadde, er fjern fra det dagens barn opplever. Min oppvekst var preget av hjemmевærende mor og barns lek i gata i det som da var Trondheims utkant. Vi dro på oppdagelsesreiser rundt om i nabolaget og hadde flere små skoger som lekeplasser. Normanssenskogen var et slikt lite skogholt og forsvant fordi det skulle bygges et hus på tomta. Så stor var den skogen! Jeg vokste opp med elg i hagen hver vinter og søndagsturer på ski med appelsin i brystlomma. En slik oppvekst er ganske forskjellig fra det dagens barn opplever.

Barnehage for ettåringer og skolestart når barna er seks år, er det som er vanlig i dag. I alle fall om man vokser opp i nærheten av en by. Det vil si at barna har brukt det meste av livet sitt i barnehagen når de begynner på skolen. Derfor er barnehagen en viktig institusjon. Innholdet i barnehagen er regulert gjennom rammeplanen, men det er opp til hver enkelt barnehage hvordan målene skal nås. Dette gir etter mitt syn stor frihet, og det har ført til at en har fått et stort mangfold blant barnehagene i Norge. Her er naturbarnehagene en type barnehage som skiller seg ut. Dette er barnehager som etter min mening kan veie opp for den store forskjellen det er mellom min egen oppvekst og det dagens barn opplever. Naturkontakt gjennom ulike årstider, fleksible rammer og rutiner og ikke minst en frihet til å bevege seg nesten hvor en vil, gir etter min mening barn et godt barnehageliv.

Jeg vil takke mine gode kolleger i fysfos-seksjonen, Kari Emilsen som jeg har

samarbeidet mye med, og Niels Ejbye-Ernst som kom på besøk til Trondheim fra Danmark for å få inspirasjon til sin doktorgrad. Han har delt sin oversikt over forskningsfeltet med meg, og det setter jeg stor pris på. Monika Seland og Ellen Beate H. Sandseter har lest og kommentert ulike utkast, og det er jeg takknemlig for.

Jeg vil òg takke alle de barnehagene som har tatt imot både meg og mine spørreskjemaer. Uten deres velvilje hadde jeg aldri fått nok å skrive om.

Størst takk til Erlend, Kjartan og Sissel som sammen og hver for seg har gitt meg flotte opplevelser i naturen, både langt til fjells og i nabolaget. Jeg håper vi får mange flere naturopplevelser sammen.

Trondheim, 15. mars 2013

Olav B. Lysklett